

محاسبه سرعت هواپیما

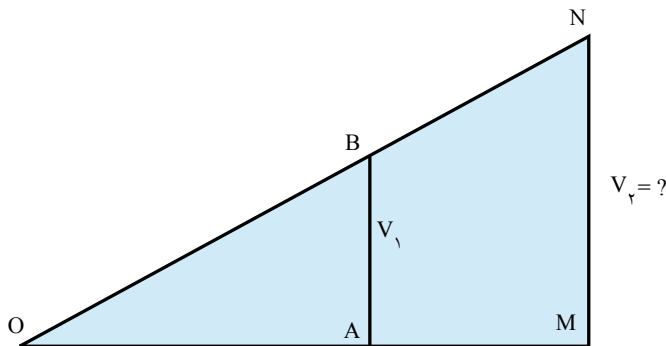
حشمت کاکا

دبیر فیزیک استان ایلام، کارشناس ارشد فیزیک

گاهی اوقات می‌توان به‌سادگی و بدون قلم و کاغذ هم از فیزیک استفاده کرد و لذت برد. یک‌بار که در پرواز تهران به باکو در کنار پنجره هواپیما بودم و از آنجا ابرهای شهر یورماه و حرکت آن‌ها را نگاه می‌کردم، با خود فکر کردم که آیا می‌توان سرعت حرکت هواپیما را محاسبه کرد. البته جواب مثبت و محاسبه‌ام به صورت ساده زیر بود:

فاصله من تا پنجره در حدود $OA = 20\text{cm} = 0.2\text{m}$ (شکل) بود و لکه‌ای که روی شیشه بود، نسبت به مناظر زمین با سرعت تقریبی $V_1 = AB = 1\text{cm/s} = 0.01\text{m/s}$ حرکت می‌کرد. پس با توجه به ارتفاع حدوداً سه کیلومتری ما از زمین ($OM = 3\text{km} = 3000\text{m}$) و با استفاده از تشابه مثلث‌ها داریم:

$$\begin{aligned} OM/OA &= V_p/V_1 \\ 3000/0.2 &= V_p/0.01 \\ V_p &= 150\text{m/s} = 540\text{km/h} \end{aligned}$$

هنگام پیاده‌شدن، از عوامل پرواز سؤال نمودم و دانستم که سرعت واقعی هواپیما 600km/h بوده و ده درصد با محاسبه من تفاوت داشته است.

اکنون فرض می‌کنیم AB یک منحنی تکدما و AC یک منحنی بی‌دررو باشد؛ بنابراین: $T_A = T_B$ و در نتیجه $T_C > T_A$. پس می‌توان نتیجه گرفت که در فرایند AC دما افزایش یافته و انرژی درونی زیاد شده است و $\Delta U > 0$. همچنین طبق فرض در فرایند AC به دلیل بی‌دررو بودن $\Delta U = W$ پس کار W مثبت است.

(نتیجه گرفته شده با واقعیت فیزیکی در تناقض است؛ زیرا کار انبساط همواره منفی است. پس فرض اولیه باطل می‌گردد).

ب) فرض: AC تکدما و AB بی‌دررو

اکنون فرض می‌کنیم AC تکدما و AB بی‌دررو است؛ بنابراین: $T_A = T_C$ و می‌توان گفت $T_A > T_B$. پس در فرایند AB دما کاهش می‌یابد و انرژی درونی کم و منفی می‌شود و چون در این فرایند $\Delta U = W$ ، بنابراین کار W منفی می‌شود که با فیزیک مسئله سازگار است.

(چون فرض اولیه به تناقض نرسید و با واقعیت فیزیکی سازگار شد، فرضیه درست تلقی می‌گردد).

۳. نتیجه‌گیری

هر روشی به غیر از روش‌های ریاضی، توأم با دشواری‌هایی خواهد بود ولی برای خاتمه مقاله روش برهان خلف را به شکل خلاصه بیان می‌کنیم.

AC بی‌دررو

$$\begin{aligned} AB \text{ تکدما} &\Rightarrow T_A = T_B \Rightarrow T_A < T_C \Rightarrow \Delta U_{AC} > 0 \\ &\Rightarrow W_{AC} > 0 \text{ (تناقض)} \end{aligned}$$

$$BC \text{ در حجم ثابت} \Rightarrow T_C > T_B$$

$$AC \text{ تکدما} \Rightarrow T_A = T_C$$

$$AB \text{ بی‌دررو} \Rightarrow T_A > T_B \Rightarrow \Delta U_{AB} < 0$$

$$\Rightarrow W_{AB} \text{ (تأیید فرض)}$$

$$BC \text{ در حجم ثابت} \Rightarrow T_C > T_B$$

پی‌نوشت

۱. C مقدار ثابتی است.

منابع

۱. احمدی، احمد و... فیزیک ۳ و آزمایشگاه سال سوم ریاضی فیزیک، تألیف سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۹.
۲. هالییدی، دیوید، رزنیگ، رابرت و جرل واکر؛ مبانی فیزیک ویرایش ۲۰۰۸، مترجم: فرشید نورعلی شاهی، نشر آذریاد، ۱۳۸۹.
۳. زیمانسکی و دیتمن؛ حرارت و ترمودینامیک، مترجم: حسین توتونچی، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۴.